

R O M Â N I A
CURTEA CONSTITUȚIONALĂ
CABINETUL PREȘEDINTELUI

Palatul Parlamentului

Calea 13 Septembrie nr. 2, Intrarea B1, Sectorul 5, 76112 București 40, România

Telefon: (+40-21) 313-2531 Fax: (+40-21) 312-5480

Internet : <http://www.ccr.ro> E-mail: pres@ccr.ro

Dosar nr. 545A/2005

17 iunie 2005

Nr. 3994

Domnului NICOLAE VĂCĂROIU
PREȘEDINTELE SENATULUI

În conformitate cu dispozițiile art.16 alin.(2) din Legea nr. 47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale vă înaintăm, alăturat, copia sesizării de neconstituționalitate a Legii privind sănătatea reproducerii și reproducerea umană asistată medical, formulată de Președintele României.

Vă adresăm rugămintea de a comunica punctul dumneavoastră de vedere până la 24 iunie 2005, ținând seama de faptul că dezbaterile Curții Constituționale vor avea loc la 29 iunie 2005.

Primiți, vă rog, Domnule Președinte, asigurarea deplinei noastre considerații.

PREȘEDINTE
Ioan Vido
Prof. univ. dr. IOAN VIDA

ROMÂNIA

PREȘEDINTELE

CURTEA CONSTITUȚIONALĂ
REGISTRATURA GENERALĂ
Nr. 3988 / 17-06-2005

București, 15 iunie 2005

Domnului prof. univ. dr. Ioan Vida

Președintele Curții Constituționale

În conformitate cu prevederile art. 146 lit. a) din Constituția României și ale art. 15 alin. (1) din Legea nr. 47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, republicată, formulez următoarea

SESIZARE DE NECONSTITUȚIONALITATE

a Legii privind sănătatea reproducerii și reproducerea umană asistată medical

Legea a fost trimisă spre promulgare după reexaminarea sa la cererea Președintelui României, formulată în 14.10.2004. Noua formă adoptată de către Parlament conține prevederi neconstituționale, după cum urmează:

1. Încălcarea dispozițiilor art. 49 din Constituția României, privitor la protecția copiilor și a tinerilor.

Art. 22 alin. (2) din legea trimisă spre promulgare se referă la constatarea prin hotărâre judecătorească a îndeplinirii condițiilor cerute de lege pentru reproducerea umană asistată medical. Se precizează că: „Hotărârea instanței

de judecată trebuie să devină definitivă și irevocabilă din momentul confirmării sarcinii și stă la baza întocmirii certificatului de naștere al copilului, conceput prin reproducerea umană asistată medical, cu mamă purtătoare sau surogat.” Or, pentru ca situația juridică a copilului rezultat din îndeplinirea acestor proceduri să nu fie afectată negativ de impedimente legale, **este necesar ca procedurile medicale în cauză să nu fie pornite până când această situație nu este stabilită prin hotărâre judecătorească definitivă și irevocabilă.** Momentul confirmării sarcinii este ulterior celui al creării sau implantării embrionului uman, al viitorului copil, iar, potrivit art. 22 alin. (1) din lege, cuplul reproductiv asistat medical trebuie numai să înainteze instanței cererea, deci doar să formuleze acțiunea, înainte de a fi pornite procedurile medicale specifice și de a fi creat embrionul. Prin urmare se crează posibilitatea ca sarcina să existe deja, iar instanța să constate că nu sunt îndeplinite toate condițiile cerute de lege pentru reproducerea umană asistată medical. Deoarece hotărârea judecătorească stă la baza întocmirii certificatului de naștere al copilului, copilul poate avea de suferit din cauza unei situații juridice incerte care îi periclitează astfel statutul familial.

Este preferabilă existența unei hotărâri judecătorești ale cărei efecte să nu se producă în cazul în care părțile se răzgândesc și astfel nu se mai ajunge la sarcină, decât crearea unei situații incerte pentru copilul provenit dintr-o asemenea sarcină.

2. Încălcarea art 26 din Constituția României privind viața intimă, familială și privată, a art. 21 din Constituție, privitor la accesul liber la justiție și a art. 126 din Constituție, privitor la instanțele judecătorești:

În cuprinsul legii trimise spre promulgare se instituie principiul potrivit căruia medicul dispune în mod suveran asupra dreptului unui cuplu de a beneficia de reproducerea umană asistată medical. Astfel, la art. 12 alin. (1), se stipulează faptul că „echipa medicală pluridisciplinară a unității medicale care va efectua operațiunile tehnico-medicale trebuie să ... verifice motivația cuplului”. Este de observat contradicția între diferitele alineate ale aceluiași articol, deoarece la art. 12 alin. (3) se prevede că „Reproducerea umană asistată medical acordă medicului un rol fundamental în selecționarea cuplurilor beneficiare” și în „aprecierea subiectivă a capacității cuplurilor de a fi părinți”. Acest medic nu poate fi decât medicul ginecolog, așa cum dispune art. 12 alin. (4) :”Cererea cuplului poate fi confirmată sau infirmată de medicul ginecolog, după o lună de la data solicitării”. La art. 27 se precizează că: „ Aplicarea fertilizării in vitro este condiționată de existența unei motivații terapeutice sau **de procreație** În situația unor cazuri speciale, medicul sau persoana va solicita avizul Comisiei de Bioetică din cadrul Ministerului Sănătății.”

De altfel, acest text intră în contradicție cu cele din art. 21 și 22 în care se prevede felul în care se dă și devine valabil consimțământul părților (notar și instanța judecătorească) și rămâne de neînțeles cum, după parcurgerea acestor proceduri, un medic va mai avea dreptul de a aprecia subiectiv capacitatea cuiva de a deveni părinte. Se instituie astfel o cenzură medicală asupra unei hotărâri judecătorești.

Toate aceste norme stabilesc dreptul exclusiv al medicului de a dispune subiectiv asupra dreptului unor persoane de a avea acces la metode medicale, științifice, de rezolvare a unor probleme.

Mai mult, medicul ginecolog este ținut să facă lucruri pentru care nu are pregătirea necesară, iar împotriva deciziei sale nu este prevăzută nici o cale de atac. De altfel, medicul ginecolog nu poate fi considerat că funcționează ca instanță specializată, potrivit art. 126 alin. (1) din Constituția României, deoarece nu este stabilită o procedură după care judecata respectivă s-ar desfășura. Pur și simplu medicului ginecolog i se atribuie calitatea de “judecător suprem” asupra motivațiilor subiective ale cuplului de a procrea, iar decizia prin care acesta interzice un drept este absolută și inatacabilă.

Legea dispune numai că, „în cazuri speciale”, pe care nu le definește, această decizie poate fi „avizată” de către Comisia de Bioetică din cadrul Ministerului Sănătății. Nu trebuie uitat că medicul se pronunță asupra sănătății reproducerii umane, noțiune care, în înțelesul art. 3 lit. b), reprezintă „starea de bunăstare fizică, mintală și socială completă”, a unor cupluri care, potrivit art. 15 alin. (2) lit. d), trebuie să facă dovada – în fața medicului - a unei vieți comune stabile.

De aceea, apreciez că sunt încălcate viața intimă, familială și privată, liberul acces la justiție al persoanelor care doresc asistență medicală pentru reproducere și prevederile constituționale referitoare la realizarea justiției prin instanțe legal constituite.

3. Încălcarea art. 22 din Constituția României referitor la dreptul la viață și la integritate fizică și psihică:

a. Art. 7 din lege încalcă dreptul individului de a dispune asupra propriei persoane, deci dreptul său la integritate fizică și psihică, nereglementând criteriile după care se efectuează consilierea înaintea efectuării avortului. Se lasă astfel posibilitatea unor împiedicări abuzive ale exercitării dreptului persoanei la integritatea sa fizică, în condițiile în care vârsta de 14 săptămâni a sarcinii reprezintă un termen absolut în ceea ce privește avortul voluntar, iar consilierea poate să se prelungească dincolo de limita acestui termen. Lipsa de claritate și predictibilitate a legii pot duce la imposibilitatea de a efectua întreruperea de sarcină.

b. Acest drept este încălcat și prin condiționarea **mamei purtătoare sau surogat** la dobândirea unei asemenea calități prin imperativitatea acordului soțului său la păstrarea ori nu a sarcinii, așa cum stabilește art. 21 lit. d).

Or, o neînțelegere a soților într-o astfel de problemă poate, cel mult, dacă ei consideră necesar, să constituie o cauză de divorț, fiind excesiv și neconstituțional să condiționeze dreptul unui individ de a dispune de propria sa persoană de acordul altuia.

c. De asemenea, formularea art. 21 alin. (2) conduce obligatoriu la efectuarea unei consilieri „în vederea acceptării întreruperii terapeutice a sarcinii” și nu în vederea luării, de către mamă, a unei decizii informate, oricare ar fi aceasta, fiind astfel, din nou, încălcate prevederile art. 22 din Constituția României.

d. Alin. (2) și (3) ale art. 32 stabilesc că manipulările genetice pe embrioni și comerțul cu embrioni constituie infracțiuni care se pedepsesc cu amendă penală. Or, noul Cod penal sancționează aceste fapte cu pedepse privative de libertate.

Mai mult, legea criticată consideră contravenții și deci dezincriminează fapte precum prelevarea de gameți fără consimțământ, violarea confidențialității datelor privind donările, nedepistarea bolilor transmisibile sau infecțioase, producerea abuzivă de embrioni, traficul de gameți și efectuarea de proceduri de inseminare fără consimțământ ori fără autorizațiile cerute de lege. Toate aceste fapte, chiar dacă nu sunt incriminate explicit în prezent, constituie modalități de săvârșire a unor infracțiuni precum divulgarea secretului profesional, abuzul în serviciu ori vătămarea corporală. Sancționarea derizorie a unor asemenea fapte grave constituie o încălcare a prevederilor art. 22 și 26 din Constituția României, deoarece nu mai apără corespunzător valorile protejate de legea fundamentală.

4. Încălcarea art. 26 din Constituția României referitor la viața intimă, familială și privată, a art. 29 din Constituția României privitor la libertatea conștiinței și a art. 33 din Constituția României, referitor la accesul la cultură:

Fiecare om are dreptul la păstrarea identității spirituale care, în cadrul familiei, ia forma unei identități ce se transmite copiilor, văzuți ca descendenți ai părinților. De aceea, legea încalcă prevederile constituționale amintite prin nereglementarea confidențialității sau neconfidențialității anumitor caracteristici ale părinților naturali ai copilului.

Problema nefiind reglementată, se poate ajunge și în cealaltă extremă, cea a practicilor eugenice nepermise, fiind interzis doar avortul selectiv al embrionilor în funcție de sex.

5. Încălcarea art. 16 din Constituția României referitor la egalitatea în drepturi:

Art. 16 din Constituția României a fost încălcat în două modalități: prima, prin discriminarea nepermisă între indivizi și cupluri cu privire la dreptul de a beneficia de asistență medicală în ceea ce privește reproducerea și, a doua, prin existența unor norme contradictorii și inexacte, care împiedică egalitatea cetățenilor în fața legii.

A. În primul caz, Parlamentul a considerat că lipsa distincției între **individ și cuplu** în ceea ce privește accesul la asistență medicală a fost rezolvată prin completarea unei definiții din art. 3. În cuprinsul legii însă, inclusiv al definițiilor procedurilor medicale, se face referire exclusiv la cuplu, astfel: art. 3 lit. l), n), o), r), art. 7 alin. (6), art. 10, art. 12 alin. (1), (2), (3), (4), art. 13 alin. (1), art. 15 alin. (2) lit. d), art. 17 lit. a), b), c), d), art. 21 alin. (1), atât în partea introductivă cât și în textul lit. a), b), d), e), f), art. 22 alin. (1), art. 23 alin. (1) și (2), art. 24 alin. (1), art. 25 alin. (1), art. 26 alin. (2), (3), (4), art. 28 lit. a), art. 29 și art. 30 alin. (2). În cuprinsul art. 11, 18 și 26 se face referire la parteneri, fără a fi menționat individul, ca titular al dreptului. Mai mult, art. 11 precizează că „Pentru a recurge la reproducerea umană asistată medical, bărbatul și femeia, după caz, trebuie să îndeplinească, cumulativ, următoarele condiții:

a) să fie vii, inseminarea artificială a femeii cu sperma soțului decedat fiind interzisă”.

Art. 15 alin. (2) dispune că: ”Tehnicile de reproducere umană asistată medical interzise sunt următoarele: [...]

d) intervenții la cuplurile care nu pot face dovada unei vieți comune stabile.”

Interpretarea sistematică a acestor dispoziții conduce la o restrângere excesivă a categoriei de persoane ce pot beneficia de un anumit tip de asistență medicală, la cei căsătoriți și care, în plus, probează o viață comună stabilă, indiferent de ce ar însemna obiectiv această noțiune.

Chiar și terminologic, legea se referă la **cuplul reproductiv** asistat medical. Or, nu cuplul ci indivizii se reproduc, pentru că rezultatul sunt indivizi și nu cupluri. Cuplul reprezintă numai unul din mijloacele folosite pentru succesul reproducerii și asigurarea supraviețuirii și împlinirii sociale, culturale, etc. a descendenților.

Însă cuplul nu reprezintă modalitatea exclusivă prin care aceste deziderate pot fi atinse. Spre exemplu, **este larg acceptată formula familiei monoparentale, instituție care a făcut deja obiectul unei reglementări în dreptul românesc.** Mai mult, individul poate exista independent de includerea sa ori nu într-un cuplu.

De asemenea, centrarea accesului la un anumit beneficiu care ar trebui să fie universal, respectiv asistența medicală, pe cuplu și nu pe individ, atinge un principiu constituțional fundamental: cel al statului de drept în care

privilegiile nu sunt permise și nici discriminările. Or, ne găsim în fața unui privilegiu acordat exclusiv unui individ aflat într-un cuplu, și în fața unei discriminări a unui individ care, nefiind în cuplu, nu poate beneficia de reproducerea umană asistată medical.

Prin urmare, condiționarea accesului la un anumit tip de asistență medicală de o organizare socială, cea de cuplu, reprezintă o discriminare nepermisă față de indivizii care nu au adoptat acest tip de organizare și care pot avea mijloace materiale și culturale pentru a asigura unui copil o dezvoltare armonioasă.

Așa cum s-a arătat și în cererea de reexaminare, dispozițiile referitoare la „cuplu” sunt cu atât mai contradictorii cu cât există dreptul unui individ singur de a adopta. Astfel, se ajunge la situația aberantă în care o persoană singură poate deveni părintele unui străin pe care îl adoptă, dar nu poate deveni părintele unui copil căruia i-ar putea fi părinte natural, dacă ar fi asistată medical.

B. Al doilea mod de încălcare a art. 16 din Constituția României îl reprezintă contradicțiile între diversele dispoziții ale legii și neclarități ale acestora.

1. Astfel, art. 3 lit. p) definește fertilizarea artificială, noțiune care este ulterior folosită în cuprinsul legii, făcând referire la copilul rezultat în urma acestei proceduri ca fiind „adoptat de mama beneficiară”. Or, legea a încercat să consacre principiul stabilirii filiației directe față de persoanele beneficiare și nu al adoptării de către mama beneficiară.

2. Filiațiunea copilului rezultat din reproducerea umană asistată medical este opozabilă prin înscrierea în actul și în certificatul de naștere. Potrivit art. 22 alin. (2), la baza întocmirii certificatului de naștere al copilului stă o hotărâre judecătorească, iar potrivit art. 25, filiațiunea legitimă se stabilește prin simpla declarație a cuplului reproductiv asistat medical. Prin urmare, nu este clar modul în care se stabilește filiațiunea copilului și efectele acesteia, legiuitorul oscilând între hotărârea judecătorească și simpla declarație a beneficiarului reproducerii umane asistată medical. Se încalcă astfel inclusiv art. 26 din Constituție.

3. Deși art. 15 alin. (1) enumără ca și tehnici de reproducere umană asistată medical inseminarea artificială, fecundarea in vitro și transferul de embrioni, legea, prin art. 25 alin. (2) are prevederi care se referă exclusiv la copilul născut în urma inseminării artificiale conjugale, precizând că are aceleași drepturi ca și cel născut prin reproducere naturală.

4. Art. 8 alin. (3) din lege dispune că „Femeile gravide care au capacitatea de a-și exprima consimțământul au dreptul la întreruperea voluntară a sarcinii în condiții de siguranță, după prealabilă consiliere și asumare a consecințelor actului medical. În situații speciale, precum incapacitatea legală sau biologică a gravidei, pentru întreruperea de sarcină este obligatorie înștiințarea aparținătorilor legali sau decizia comisiei medicale”.

Este neclar dacă textul se referă la imposibilitatea exprimării consimțământului sau a invalidității unui asemenea consimțământ.

În prima ipoteză, necondiționarea întreruperii sarcinii în cazul gravidei incapabile să-și exprime consimțământul, de un pericol asupra vieții sau sănătății sale, poate conduce la abuzuri.

De altfel, însăși formula “apărători legali” este discutabilă în raport de prevederile constituționale și cele din Codul familiei care se referă la părinți și ca reprezentanți legali ai copilului.

Părinții, tutorii ori curatorii nu pot să mai solicite o altă opinie medicală, deoarece sunt doar înștiințați, fără să se precizeze termenul în care se procedează la întreruperea sarcinii de la înștiințarea apărătorilor legali. Medicul ar trebui să intervină pentru întreruperea sarcinii numai în cazul în care ar exista un pericol grav asupra vieții gravidei incapabile, deoarece se află într-un caz de forță majoră. Legea însă, în formularea actuală, poate fi interpretată în sensul că dă posibilitatea medicului să intervină arbitrar asupra sarcinii unei persoane.

Alăturarea celor două cauze de incapacitate, cea legală și cea biologică, poate conduce la ideea că se poate proceda la întreruperea sarcinii unei persoane fără capacitate de exercițiu chiar împotriva voinței sale expres exprimate, considerându-se că această exprimare nu este valabilă. Nici termenul de incapacitate biologică nu este clar, deoarece principalele cauze ale lipsei capacității de exercițiu sunt biologice: imaturitatea vârstei, boala psihică, etc.

PREȘEDINTELE ROMÂNIEI

Traian Băsescu